

Halina ŚWIĆ, Mirosław W. MEKSUŁA

**Zróżnicowanie strukturalne i przestrzenne turystycznej bazy
noclegowej w Polsce**

Structural and Spatial Variation of Tourist Accomodation in Poland

WSTĘP

Termin „baza noclegowa” oznacza w statystyce określony zespół różnych obiektów lub ich części, w których znajdują się miejsca noclegowe (na obszarze kraju, województwa itp.*). Ze względu na stopień dostępności rozróżnia się następujące obiekty noclegowe: a) ogólnie dostępne, b) z ograniczoną dostępnością, c) użytkowane prywatnie.

Różnica między tymi typami obiektów wyraża się również w odmiennej strukturze organizacyjnej. Do ogólnie dostępnych zalicza się te obiekty noclegowe, z usług których może korzystać każdy turysta, nie stosując one bowiem systemu skierowań, turnusów, preferencji itp. Z obiektów noclegowych o tzw. ograniczonej dostępności mogą korzystać osoby będące członkami określonej organizacji bądź pracownikami określonej instytucji lub posiadające wcześniej wykupione skierowanie. Należą do nich ośrodki wypoczynkowe zakładów pracy i związków zawodowych, domy wczasowe FWP, obiekty wypoczynkowe będące własnością organizacji turystycznych, społecznych, politycznych itp. Obiekty noclegowe użytkowe prywatnie przeznaczone są tylko dla zaspokojenia własnych potrzeb ich właścicieli. Sezonowo usługi noclegowe świadczą ponadto niektóre obiekty szkolne, w których organizuje się zimowiska i kolonie bądź schroniska młodzieżowe. Częściowo udostępnia się również, głównie na potrzeby organizacji wczasów, miejsca

* Zob. Definicje podstawowych pojęć z zakresu turystyki. Zeszyty Metodyczne nr 30, GUS, Warszawa 1979.

noclegowe w obiektach lecznictwa uzdrowiskowego i sanatoryjnego. Ogólna ocena wielkości bazy noclegowej jest więc bardzo trudna i nie jest statystycznie precyzyjnie ujmowana. Stwierdzenie to dotyczy przede wszystkim kwater prywatnych, gdzie oprócz miejsc noclegowych zarejestrowanych, będących przede wszystkim w gestii wojewódzkich i regionalnych przedsiębiorstw turystycznych, wynajmuje się wiele pokoi całkowicie prywatnie, bez żadnej ewidencji. Ponadto organizuje się wiele obozów młodzieżowych, stacjonarnych bądź wędrownych, a ich uczestnicy korzystają najczęściej z obiektów uspołecznionych, adaptowanych sporadycznie dla potrzeb noclegowych. Dlatego uzyskanie pełnego obrazu bazy noclegowej i wielkości ruchu turystycznego nie jest możliwe.

Celem niniejszego opracowania jest zwrócenie uwagi na dysproporcje w rozmieszczeniu ogólnie dostępnej bazy noclegowej, zaprezentowanie jej zróżnicowania według rodzajów obiektów oraz próba typologii województw pod względem strukturalnym. Dane liczbowe pochodzą ze źródeł statystycznych GUS i odnoszą się do r. 1989. Bazie noclegowej służącej turystyce, zmianom jej wielkości i strukturze poświęcono wiele opracowań. Do ważniejszych zaliczyć należy prace Wawrzyniaka (1975, 1977), Rogalewskiej (1978) i publikację zbiorową powstałą w Zakładzie Zagospodarowania Turystycznego i Instytucie Turystyki pod red. Wawrzyniaka (1967, 1970).

WIELKOŚĆ I STRUKTURA KRAJOWEJ BAZY NOCLEGOWEJ

Podstawowym zadaniem bazy noclegowej jest umożliwienie turystom przebywanie poza miejscem stałego zamieszkania dłużej aniżeli jeden dzień. Baza noclegowa, obok żywieniowej i transportowej, stanowi główny element tzw. zagospodarowania turystycznego, a jej wielkość jest uznawana na ogół za wskaźnik zdolności recepcyjnej regionu (miejscowości, szlaku turystycznego), a więc liczby turystów, którą można równocześnie obsłużyć na danym terenie (Stalski 1973, Wawrzyniak 1975, Lijewski, Mikułowski, Wyrzykowski 1985).

Według materiałów GUS* baza noclegowa służąca potrzebom turystyki w 1989 r. liczyła ogółem 828,2 tys. miejsc; z tego na obiekty wczasowo-wypoczynkowe przypadało 477,7 tys. miejsc (57,7%), zaś na tzw. obiekty turystyczne, służące głównie turystyce krajoznawczej i specjalistycznej, 350,5 tys. miejsc (42,3%). Podział na obiekty wczasowo-wypoczynkowe i turystyczne odpowiada klasyfikacji na bazę z ograniczoną dostępnością, tj. środowiskową i ogólnie dostępną, tj. otwartą (Rogalewski 1979, Lijewski,

* Rocznik Statystyczny 1990, GUS, Warszawa.

Tab. 1. Miejsca noclegowe w obiektach turystycznych w Polsce w 1989 r.
Tourist accomodation places in Poland in 1989

Rodzaj obiektów	Liczba miejsc noclegowych	Udział procentowy w ogólnej liczbie miejsc
Ogółem	350 475	100,0
Pola biwakowe	73 265	20,9
Hotele	54 460	15,5
Pokoje gošcinne prywatne	50 511	14,4
Kempingi	46 771	13,3
Schroniska młodzieźowe	40 531	11,6
Domy wycieczkowe	28 558	8,1
Zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych	22 079	6,3
Pokoje gošcinne uspołecznione	7 338	2,1
Pensjonaty	6 969	2,0
Schroniska	4 436	1,3
Motele	2 059	0,6
Inne obiekty turystyczne	13 498	3,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Turystyka i wypoczynek w 1989 r.”, Materiały i opracowania statystyczne, GUS, Departament Badań Społeczno-Demograficznych, Warszawa 1990 r.

Mikułowski, Wyrzykowski 1985). W opracowaniu niniejszym analizą objęto tylko bazę turystyczną ogólnie dostępną, do której zalicza się wszystkie hotele, motele, pensjonaty, domy wycieczkowe, schroniska, pola biwakowe, a także kempingi, pokoje gošcinne, domki turystyczne i inne obiekty noclegowe, które zachowują charakter obiektów ogólnie dostępnych stałe lub przez określony czas ich wynajmu. Podział bazy noclegowej ogólnie dostępnej (wg klasyfikacji GUS) na poszczególne rodzaje obiektów i jej wielkość przedstawiono w tab. 1.

Zwraca uwagę szczególnie duży udział miejsc noclegowych na polach biwakowych (20,9%), stanowiących najprostszą formę zagospodarowania turystycznego. Pola biwakowe nie wymagają większych nakładów. Na ogół są samoobsługowe, prowizorycznie ogrodzone lub tylko oznakowane i wyposażone w najprostsze urządzenia sanitarne, przeważnie nie są strzeżone.

Pokoje gošcinne (prywatne i uspołecznione) obejmują łącznie 16,5% ogółu miejsc noclegowych zarejestrowanych jako znajdujące się w obiektach turystycznych ogólnie dostępnych.

Nieco mniejszą liczbę miejsc noclegowych mają hotele — niespełna 54,5 tys. (15,5%). Kolejną pozycję zajmują kempingi (13,3%), schroniska młodzieźowe (11,6%) i domy wycieczkowe (8,1%).

Kempingi stanowią teren trwale ogrodzony, strzeżony, mający stałą obsługę recepcyjną w okresie przeznaczonym do użytkowania i wyznaczone miejsca do parkowania pojazdów samochodowych. Wyposażone są ponadto w urządzenia umożliwiające turystom dłuższy pobyt, nocowanie i przyrządzanie posiłków. Kempingi wraz z polami biwakowymi stanowią potencjalne miejsca noclegowe dla posiadaczy namiotów i samochodowych przyczep kempingowych. Bywają określane wspólnym mianem jako obozowiska turystyczne. Łącznie obejmują aż 34,2% ogółu miejsc noclegowych tworzących tzw. otwartą bazę turystyczną.

Schroniska młodzieżowe stanowiące obiekty (lub ich części) przeznaczone trwale bądź doraźnie dla potrzeb noclegowych obejmują ponad 40,5 tys. miejsc noclegowych. Jako tania baza noclegowa służą głównie młodzieży szkolnej i studenckiej. Mieszczą się z reguły w budynkach szkolnych lub innych placówkach oświatowo-wychowawczych.

Domy wycieczkowe oferujące ponad 28,5 tys. miejsc noclegowych należą do zakładów noclegowych niższej kategorii niż hotele. Przeznaczone są przede wszystkim do zbiorowego zakwaterowania wycieczek. Podstawowa różnica między hotelem a domem wycieczkowym sprowadza się do sposobu zakwaterowania, zróżnicowania standardu świadczonych usług i wyposażenia. Domy wycieczkowe mają z reguły pokoje wieloosobowe, w hotelach zaś całość lub większość (co najmniej 80%) miejsc noclegowych znajduje się w pokojach 1- lub 2-osobowych.

Do bazy noclegowej wlicza się również miejsca, jakie oferują ogólnodostępne zespoły „domków turystycznych” (nazwa ta została wprowadzona w 1977 r. w miejsce „domek kempingowy”). Mogą one stanowić odrębną jednostkę techniczno-organizacyjną bądź też znajdować się przy obiekcie innego rodzaju, np. schronisku, domu wycieczkowym, kempingu, z którym związane są wspólną administracją i świadczeniem usług związanych z noclegiem. Obejmują one ponad 22 tys. miejsc (6,3%).

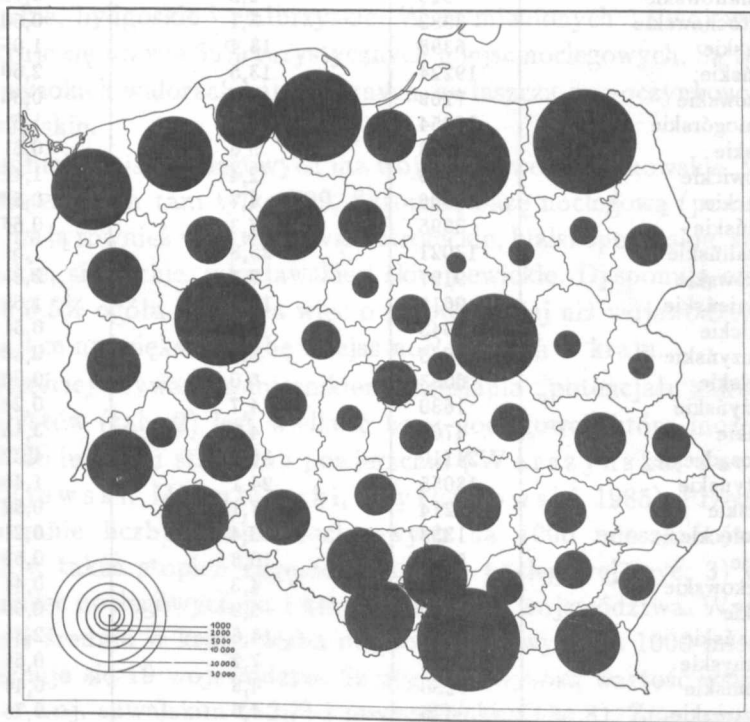
Prawie 7 tys. miejsc noclegowych skupiają pensjonaty. Przystosowane są na ogół do dłuższego pobytu, oprócz noclegu oferują także całodzienne wyżywienie.

Schroniska, jako odrębny rodzaj turystycznej bazy noclegowej, zlokalizowane są przeważnie w górach. Świadczą również usługi gastronomiczne lub dysponują wyposażeniem umożliwiającym przyrządzanie posiłków przez turystów. Obejmują tylko 1,3% miejsc noclegowych (pojęcie „schronisko” nie dotyczy schronisk młodzieżowych).

Najmniej miejsc noclegowych, zaledwie 0,6%, skupiają motele. Zlokalizowane są przy drogach i przystosowane do obsługi turystów zmotoryzowa-

nych. Motele dysponują parkingiem strzeżonym oraz zapewniają techniczną obsługę samochodów, ponadto świadczą usługi gastronomiczne.

Do „innych obiektów turystycznych” zalicza się te, które w części lub całości przeznaczone są na cele hotelarskie w okresie, kiedy nie są wykorzystywane zgodnie z ich podstawowym przeznaczeniem. Funkcję tę pełnią w szczególności domy studenckie, hotele pracownicze, internaty i inne. Łącznie ta kategoria bazy noclegowej obejmuje 13,5 tys. miejsc. W strukturze bazy noclegowej ogólnie dostępnej zwraca uwagę szczególnie duży udział obiektów, które bywają określane jako „paraturystyczne”.

Ryc. 1. Miejsca noclegowe w obiektach turystycznych ogólnie dostępnych w 1989 r.
Tourist accomodation places open-to-the-public in 1989

Stosunkowo niski jest udział bazy noclegowej całorocznej. W 1989 r. dostępnych przez cały rok było 149,4 tys. miejsc noclegowych, co stanowiło 42,6% ogółu miejsc będących w dyspozycji tzw. otwartej bazy turystycznej. Jeszcze niższy udział miejsc całorocznych ma tzw. baza zamknięta (środowiskowa). Miejsca czynne przez cały rok obejmują zaledwie 23,5% ogólnej liczby miejsc zlokalizowanych w obiektach o charakterze wczasowo-wypoczynkowym.

Tab. 2. Potencjał zakwaterowania według województw w 1989 r.
Accommodation potential in individual districts in 1989

Województwa	Liczba miejsc noclegowych		
	ogółem	na 1000 mieszkańców stałych	na 1 km ² powierzchni
Polska	350475	9,2	1,12
Warszawskie	17575	7,3	4,64
Białkopodlaskie	1474	4,8	0,28
Białostockie	3683	5,3	0,37
Bielskie	11166	12,5	3,01
Bydgoskie	10148	9,2	0,98
Chełmskie	3027	12,3	0,78
Ciechanowskie	929	2,2	0,15
Częstochowskie	3982	5,1	0,64
Elbląskie	6398	13,4	1,05
Gdańskie	19224	13,5	2,60
Gorzowskie	7269	14,6	0,86
Jeleniogórskie	10254	19,8	1,61
Kaliskie	3933	5,6	0,61
Katowickie	9713	2,4	1,46
Kieleckie	5306	4,7	0,58
Konińskie	3395	7,3	0,66
Koszalińskie	13021	25,8	1,54
Krakowskie	9197	7,5	2,83
Krośnieńskie	9615	19,6	1,69
Legnickie	2043	4,0	0,51
Leszczyńskie	3668	9,5	0,88
Lubelskie	6083	6,0	0,90
Łomżyńskie	1630	4,7	0,24
Łódzkie	4768	4,2	3,13
Nowosądeckie	24110	34,8	4,32
Olsztyńskie	18055	24,1	1,46
Opolskie	7214	7,1	0,84
Ostrołęckie	1333	3,4	0,21
Piłskie	5175	10,8	0,63
Piotrkowskie	2752	4,3	0,44
Płockie	3030	5,9	0,59
Poznańskie	19387	14,6	2,38
Przemyskie	2928	7,2	0,66
Radomskie	3250	4,3	0,44
Rzeszowskie	3326	4,6	0,76
Siedleckie	1631	2,5	0,19
Sieradzkie	1538	3,8	0,32
Skierniewickie	1822	4,4	0,46
Słupskie	8250	20,1	1,11
Suwalskie	24583	52,7	2,34
Szczecińskie	14266	14,7	1,43
Tarnobrzeskie	4015	6,7	0,64
Tarnowskie	2807	4,2	0,68
Toruńskie	5207	7,9	0,97
Wałbrzyskie	10009	13,5	2,40
Włocławskie	1635	3,8	0,37
Wrocławskie	7338	6,5	1,17
Zamojskie	2841	5,8	0,41
Zielonogórskie	6472	9,8	0,73

Źródło: Obliczenia własne.

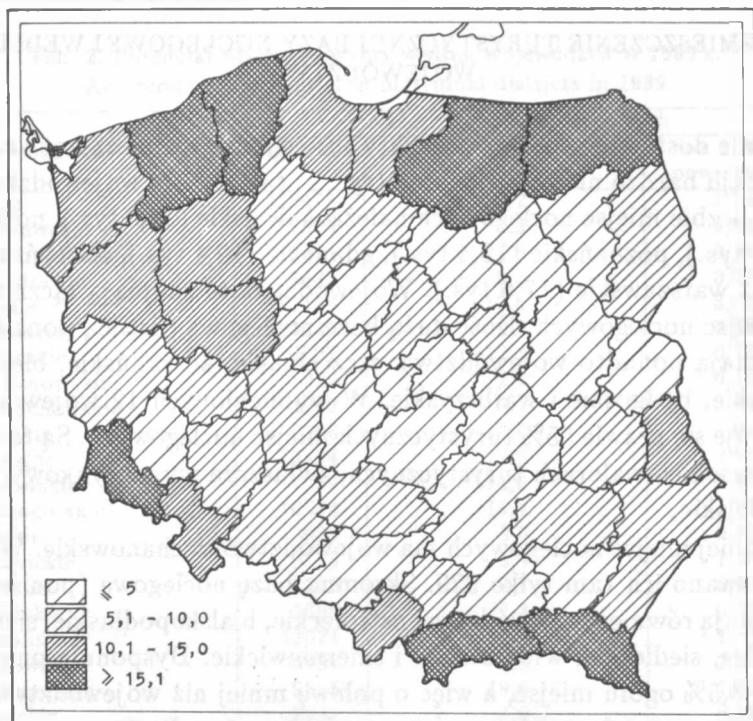
ROZMIESZCZENIE TURYSTYCZNEJ BAZY NOCLEGOWEJ WEDŁUG
WOJEWÓDZTW

Ogólnie dostępne noclegowe obiekty turystyczne rozmieszczone są na obszarze kraju bardzo nierównomiernie (ryc. 1, tab. 2). Do województw o największej liczbie miejsc noclegowych należą: suwalskie (24,6 tys.), nowosądeckie (24,1 tys.), poznańskie (19,4 tys.), gdańskie (19,4 tys.), olsztyńskie (18,1 tys.) oraz warszawskie (17,6 tys.). Województwa te skupiają łącznie 35,1% ogółu miejsc noclegowych. Dość dużą bazę noclegową (liczącą ponad 10 tys. miejsc) mają ponadto województwa: szczecińskie, koszalińskie, bielskie, jeleniogórskie, bydgoskie i wałbrzyskie. W wymienionych 12 województwach koncentruje się prawie 55% turystycznych miejsc noclegowych. Są to obszary bądź o wysokich walorach turystycznych, zwłaszcza wypoczynkowych, bądź wielkomiejskie.

Najmniej miejsc noclegowych ma województwo ciechanowskie. W 1989 r. zarejestrowano ich tam tylko 929. Skromną bazę noclegową (poniżej 2 tys. miejsc) mają również województwa: ostrołęckie, białkopodlaskie, sieradzkie, łomżyńskie, siedleckie, włocławskie i skierniewickie. Dysponują one łącznie zaledwie 3,5% ogółu miejsc, a więc o połowę mniej niż województwo suwalskie, mające największą liczbę miejsc noclegowych w kraju.

Najczęściej używanym miernikiem określania „potencjału zakwaterowania” turystów (tab. 2) jest wielkość bazy noclegowej, która może być odnoszona do ludności stałej lub powierzchni (Warszyńska, Jackowski 1979, Lijewski, Mikułowski, Wyrzykowski 1985). Przedstawiono zróżnicowanie liczby miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców stałych (ryc. 2), a także stopień zagęszczenia bazy noclegowej (ryc. 3) wyrażony liczbą miejsc noclegowych na 1 km² powierzchni województwa. Wyższą bądź równą niż średnia w kraju liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców (9,2) cechuje się 19 województw. Szczególnie wysoką wartość wskaźnik ten osiąga w woj. suwalskim (52,7) i nowosądeckim (34,8). Znacznie wyższym od średniej krajowej wskaźnikiem charakteryzują się ponadto województwa: koszalińskie (25,8), olsztyńskie (24,1), słupskie (20,1) oraz jeleniogórskie i krośnieńskie. Są to więc obszary górskie, nadmorskie i pojezierne o dużej atrakcyjności turystycznej. Szczególnie niskie wartości omawiany wskaźnik osiąga w woj. ciechanowskim (2,2), katowickim (2,4), siedleckim (2,5), a także w ostrołęckim, włocławskim, sieradzkim i legnickim.

Wskaźnikiem pośrednio obrazującym potencjał bazy noclegowej i jego przestrzenne zróżnicowanie jest również liczba miejsc noclegowych przypadających na 1 km² powierzchni. Średnia krajowa osiąga wartość 1,12. Powyżej tej wielkości uplasowało się 16 województw, w tym 6 z wielkimi

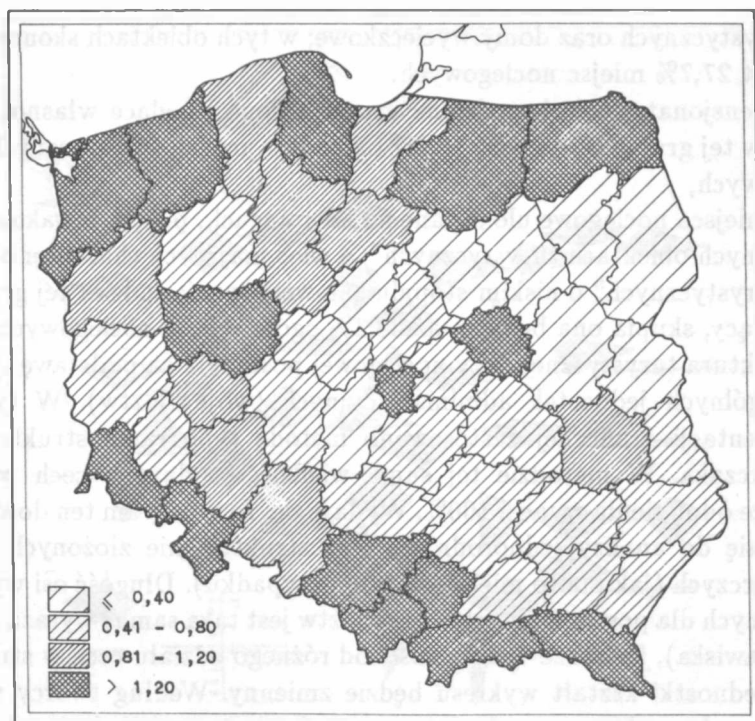

Ryc. 2. Liczba miejsc noclegowych w ogólnie dostępnych obiektach turystycznych na 1000 mieszkańców w 1989 r.

Number of tourist accomodation places open-to-the-public per a thousand of inhabitants in 1989

miastami (warszawskie, łódzkie, krakowskie, poznańskie, katowickie i wrocławskie), 5 górskich (nowosądeckie, bielskie, wałbrzyskie, krośnieńskie i jeleniogórskie), 3 nadmorskie (gdańskie, koszalińskie, szczecińskie) oraz 2 jeziorne (suwalskie i olsztyńskie). Najwięcej miejsc noclegowych na 1 km² powierzchni przypada w województwach: warszawskim — 4,6 oraz nowosądeckim — 4,3, najmniej zaś w: ciechanowskim (0,15), siedleckim (0,19), ostrołęckim (0,21), łomżyńskim (0,24) i białkopodlaskim (0,28). Województwo warszawskie, zajmujące pierwsze miejsce, ma 30 razy więcej miejsc noclegowych niż ciechanowskie, znajdujące się na miejscu ostatnim.

Rozmieszczenie miejsc noclegowych ogólnie dostępnych wykazuje charakterystyczną nierównomierność. Większość niedoinwestowanych pod tym względem województw leży we wschodniej i centralnej części kraju.

Ryc. 3. Liczba miejsc noclegowych w ogólnie dostępnych obiektach turystycznych na 1 km² powierzchni województw w 1989 r.

Number of tourist accomodation places open-to-the-public per a square kilometre of district area in 1989

PRÓBA TYPOLOGII WOJEWÓDZT W ZWZGLĘDU NA STRUKTURĘ OGÓLNODOSTĘPNEJ TURYSTYCZNEJ BAZY NOCLEGOWEJ

Na obszarze kraju występuje nie tylko znaczne zróżnicowanie wielkości bazy noclegowej, jej potencjału mierzonego liczbą miejsc noclegowych w stosunku do jednostki powierzchni (na 1 km²) czy ludności (na 1000 mieszkańców), ale i duże zróżnicowanie strukturalne. Stosunkowo duża liczba wyodrębnionych w statystyce rodzajów bazy noclegowej (12) i jednostek (49 województw), mimo uporządkowania materiału statystycznego, utrudnia przedstawienie tego zagadnienia w sposób przejrzysty. Dlatego też poszczególne rodzaje obiektów noclegowych, na zasadzie podobieństwa cech, zagregowano w czterech grupach:

- 1) hotele i motele; łącznie skupia się w nich 16,1% ogółu miejsc noclegowych kraju,
- 2) schroniska, schroniska młodzieżowe, zespoły ogólnodostępnych dom-

ków turystycznych oraz domy wycieczkowe; w tych obiektach skoncentrowanych jest 27,7% miejsc noclegowych,

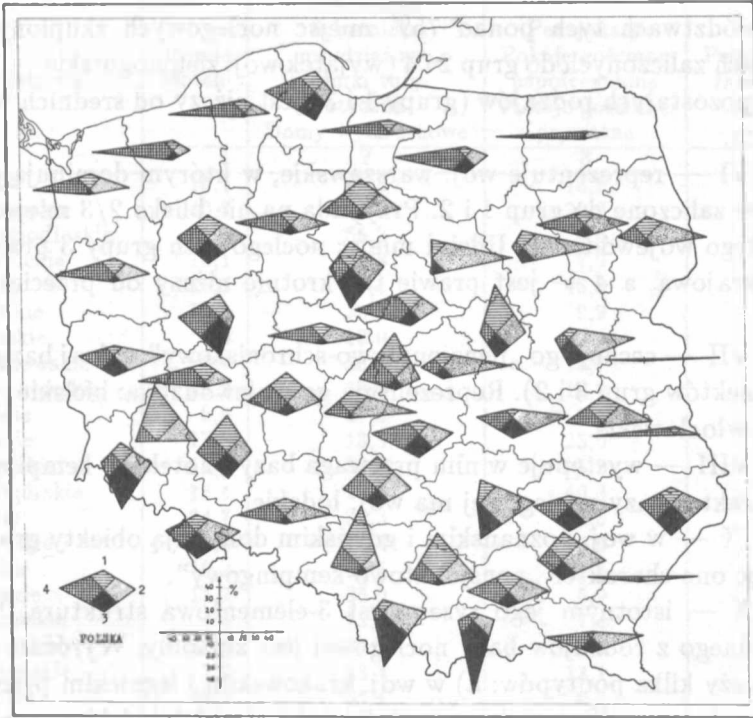
3) pensjonaty, pokoje gościnne uspołecznione i będące własnością prywatną; w tej grupie skupiło się 18,5% ogólnokrajowych turystycznych miejsc noclegowych,

4) miejsca noclegowe ulokowane na kempingach, polach biwakowych i w tzw. „innych obiektach turystycznych”, a więc mających charakter obiektów „paraturystycznych” o niskim stopniu zainwestowania; udział tej grupy jest dominujący, skupia ona bowiem aż 38,1% ogółu miejsc noclegowych Polski.

Struktura turystycznej bazy noclegowej posłużyła za podstawę typologii poszczególnych jednostek administracyjnych (województw). W tym celu do prezentacji graficznej zastosowano metodę typogramu strukturalnego F. Uhorcza. W metodzie tej suma wielkości badanych cech w każdej jednostce odniesienia wynosi 100%. Wydaje się, że typogram ten dość dobrze nadaje się do analizy jednorodnych, lecz strukturalnie złożonych zjawisk gospodarczych (jak ma to miejsce w tym przypadku). Długość osi wykresów wykonanych dla poszczególnych województw jest taka sama (wyraża bowiem 100% zjawiska), jednakże w zależności od różnego udziału cech w strukturze każdej jednostki kształt wykresu będzie zmienny. Według twórcy metody, F. Uhorcza „głównym celem typogramów jest umożliwienie określenia typu, na co pozwala wizualne wiązanie pokazanych cech w postaci zwartej figury geometrycznej” (Uhorcza, Ostrowski 1972). Pamiętać należy przy tym, że wielkością mierzalną typogramu jest wyłącznie długość osi, natomiast powierzchnia jest jedynie elementem pomocniczym, ułatwiającym określenie typu.

Typogram strukturalny naniesiony na jednostki podziału administracyjnego umożliwił, dzięki sugestywności i zwartości obrazu, porównanie w zakresie podobieństwa i różnicy ich struktury (ryc. 4), a w konsekwencji wydzielenie następujących typów województw.

Typ I — charakteryzuje się dominującym udziałem kempingów, pól biwakowych i miejsc ulokowanych w „innych obiektach turystycznych”. W każdym z województw zaliczonych do tego typu w wymienionych obiektach koncentruje się ponad 50% turystycznych miejsc noclegowych. Obejmuje 8 województw: suwalskie, chełmskie, koszalińskie, słupskie, elbląskie, olsztyńskie, leszczyńskie i gorzowskie (kolejność podana według procentu udziału w ogólnej bazie noclegowej służącej turystyce). Zaznaczyć przy tym warto, że w dwu województwach (suwalskim i olsztyńskim) skupia się ponad 1/3 krajowej liczby miejsc noclegowych oferowanych na polach biwakowych. Znamienny jest również fakt, że tego rodzaju bazy noclegowej nie ma w ogóle w województwie ciechanowskim.

Ryc. 4. Struktura ogólnie dostępnej turystycznej bazy noclegowej w 1989 r.; 1 — hotele, motele, 2 — schroniska, schroniska młodzieżowe, domki turystyczne, domy wycieczkowe, 3 — pensjonaty, pokoje gościnne uspołecznione, pokoje gościnne prywatne, 4 — kempingi, pola biwakowe, inne obiekty turystyczne

Structure of the tourist accomodation base open-to-the-public in 1989

Typ II — zachowuje przewagę miejsc noclegowych w schroniskach, domkach turystycznych i domach wycieczkowych (obiekty zaliczone do grupy 2). Typ ten obejmuje 7 województw: ciechanowskie, białkopodlaskie, ostrołęckie, skierniewickie, siedleckie, sieradzkie i białostockie. W każdym z tych województw ponad połowa miejsc noclegowych przypada na ten rodzaj bazy.

Typ III — ogromną przewagę miejsc noclegowych wykazują obiekty grupy 3, tj. pensjonaty oraz pokoje gościnne (głównie prywatne). Ten typ prezentuje woj. nowosądeckie, w którym 62,3% ogółu miejsc noclegowych przypada na ten rodzaj bazy.

Typ IV — podobnie jak poprzedni reprezentowany jest tylko przez woj. katowickie. Ponad połowa miejsc noclegowych związana jest w nim z hotelami i motelami.

Typ V — obejmuje 9 województw: przemyskie, szczecińskie, krośnieńskie, konińskie, bydgoskie, opolskie, łomżyńskie, radomskie i zielonogórskie.

W województwach tych ponad 75% miejsc noclegowych skupionych jest w obiektach zaliczonych do grup 2 i 4 (wyjątek woj. zielonogórskie — 73,7%), a udział pozostałych rodzajów (grupy 1 i 3) jest niższy od średnich wartości krajowych.

Typ VI — reprezentuje woj. warszawskie, w którym dominują obiekty noclegowe zaliczone do grup 1 i 2. Przypada na nie blisko 2/3 miejsc noclegowych tego województwa. Udział miejsc noclegowych grupy 3 przewyższa średnią krajową, a 4 — jest prawie trzykrotnie niższy od przeciętnej dla Polski.

Typ VII — cechuje go „pensjonatowo-schroniskowy” rodzaj bazy (o przewadze obiektów grup 3 i 2). Reprezentują go województwa: bielskie, jeleniogórskie i wrocławskie.

Typ VIII — występuje w nim przewaga bazy „hotelowo-kempingowej”. Taki charakter bazy noclegowej ma woj. łódzkie.

Typ IX — w woj. poznańskim i gdańskim dominują obiekty grup 3 i 4, mają więc one charakter „pensjonatowo-kempingowy”.

Typ X — istotnym jego rysem jest 3-elementowa struktura, bowiem udział jednego z rodzajów bazy noclegowej jest znikomy. Wyróżnić tu jednakże należy kilka podtypów: a) w woj. krakowskim i legnickim przeważają obiekty noclegowe wliczone do grup: 1, 2 i 4, b) w woj. lubelskim i toruńskim — 2, 4 i 1, c) w woj. tarnobrzeskim — 2, 4 i 3, d) w woj. kieleckim — 2, 3 i 1, e) w woj. kaliskim — 4, 2 i 1, f) w woj. piotrkowskim zaś — 4, 2 i 3. Ten typ charakterystyczny jest więc dla 8 województw.

Typ XI — ma strukturę 4-elementową, przy czym udział poszczególnych rodzajów bazy noclegowej oscyluje wokół średnich wartości krajowych, zatem kształt typogramów zbliżony jest do typogramu dla Polski. Ten typ reprezentuje 8 województw: częstochowskie, pilskie, płockie, rzeszowskie, tarnowskie, wałbrzyskie, wrocławskie i zamojskie.

Analiza danych statystycznych (tab. 3) i wykonany na ich podstawie kartotypogram (ryc. 4) wskazują duże zróżnicowanie strukturalne, a tym samym i typologiczne, ogólnodostępnej turystycznej bazy noclegowej. Spośród wyodrębnionych jedenastu typów przewagę mają — I, II, V, X i XI. Łącznie obejmują one 40 województw. Pozostałe typy reprezentowane są bądź przez pojedyncze województwa (III, IV, VI, VIII), bądź też występują w dwu (IX) lub jak typ VII — w trzech województwach.

Tab. 3. Struktura ogólnie dostępnej turystycznej bazy noclegowej (1989)
Structure of tourist accommodation base open-to-the-public in 1989

Województwa	Hotele Motele	Schroniska Schroniska młodzieżowe Domki tury- styczne Domy wycieczkowe	Pensjonaty Pokoje gościnne uspołecznione Pokoje gościnne prywatne	Kempingi Pola biwakowe Inne obiekty turystyczne
	1	2	3	4
Polska	16,1	27,3	18,5	38,1
Warszawskie	40,7	24,9	20,9	13,5
Białkopodlaskie	—	66,2	0,6	33,2
Białostockie	16,1	50,8	7,9	25,2
Bielskie	10,5	34,4	45,6	9,5
Bydgoskie	10,0	32,5	9,9	47,6
Chełmskie	7,0	22,0	—	71,0
Ciechanowskie	15,7	68,6	15,7	—
Częstochowskie	28,2	28,0	12,9	30,0
Elbląskie	8,9	27,0	2,1	62,0
Gdańskie	17,3	13,5	25,0	44,2
Gorzowskie	14,0	30,1	5,2	50,7
Jeleniogórskie	16,4	25,8	40,3	17,5
Kaliskie	24,7	29,3	11,5	34,5
Katowickie	52,6	14,7	6,0	26,7
Kieleckie	19,2	47,5	31,1	2,2
Konińskie	11,7	35,9	5,9	46,5
Koszalińskie	8,6	13,5	7,4	70,5
Krakowskie	38,7	31,9	5,1	24,3
Krośnieńskie	3,0	43,4	13,1	39,9
Legnickie	45,5	35,1	0,6	18,8
Leszczyńskie	16,0	20,8	4,6	58,6
Lubelskie	21,3	41,6	4,5	32,6
Łomżyńskie	11,2	37,3	10,5	41,0
Łódzkie	38,4	21,2	8,8	31,6
Nowosądeckie	5,7	18,3	62,7	13,3
Olsztyńskie	7,6	19,0	13,1	60,3
Opolskie	13,6	38,7	6,9	40,8
Ostrołęckie	14,2	63,3	13,9	8,6
Pilskie	18,6	32,6	21,8	27,0
Piotrkowskie	10,5	28,1	19,3	42,1
Płockie	15,5	21,9	13,6	49,0
Poznańskie	18,2	11,1	34,3	36,4
Przemyskie	—	49,0	4,5	46,5
Radomskie	5,7	46,4	18,0	29,9
Rzeszowskie	24,7	37,0	17,0	21,3
Siedleckie	8,5	56,8	22,5	12,2
Sieradzkie	18,9	55,7	2,6	22,8
Skierniewickie	12,2	59,7	9,2	18,9
Słupskie	12,0	20,7	2,1	65,2
Suwalskie	1,8	18,7	3,1	76,4
Szczecińskie	12,8	34,8	3,8	48,6
Tarnobrzeskie	7,7	40,9	20,5	30,9
Tarnowskie	16,7	34,1	12,8	36,4
Toruńskie	26,2	34,6	5,9	33,3
Wałbrzyskie	13,5	36,9	22,7	27,2
Włocławskie	21,1	27,4	33,2	18,3
Wrocławskie	30,6	20,6	21,9	26,9
Zamojskie	14,7	30,6	27,3	27,4
Zielonogórskie	9,2	43,0	17,1	30,7

Źródło: Opracowanie własne.

LITERATURA

- Dębski L. A. 1975; Górskie osadnictwo wczasowe. Instytut Turystyki, Warszawa.
- Dębski L. A. 1977; Nadjeziorne ośrodki wczasowe. Instytut Turystyki, Warszawa.
- Jarowiecka T., Sacha S. 1973; Geografia turystyczna Polski i informacja turystyczna. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Oddział w Krakowie.
- Kornak A. 1989; Ekonomika turystyki. PWN, Warszawa.
- Lijewski T. 1989; Turystyka i rekreacja. [W:] Geografia ekonomiczna Polski. pr. zb. pod red. R. Domańskiego, PWE, Warszawa.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J. 1985; Geografia turystyki Polski. PWE, Warszawa.
- Łazarek R. 1972; Ekonomika i organizacja turystyki. Warszawa.
- Rogalewska B. 1978; Tendencje lokalizacyjne zakładowych ośrodków wczasowych w Polsce do 1971 roku. Prace Geograficzne, nr 129, Warszawa.
- Rogalewski O. 1971; Podstawy zagospodarowania turystycznego Polski. Ruch Turystyczny, nr 1/2.
- Rogalewski O. 1979; Zagospodarowanie turystyczne. WSiP, Warszawa.
- Stański M. 1973; Przemiany przestrzenne zagospodarowania turystycznego. Studia KPZK PAN, t. XLI, PWN, Warszawa.
- Turystyczna baza noclegowa w Polsce. 1967; pr. zb. pod kier. S. Wawrzyniaka, z. 1, Wrocław; Rozwój bazy noclegowej w latach 1961–1965. z. 2, 1970, Zakład Zagospodarowania Turystycznego GKKFiT, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Uhorczak F., Ostrowski J. 1972; Typogramy F. Uhorczaka jako środek graficznej prezentacji zjawisk wielocechowych. Polski Przegląd Kartograficzny, t. IV, z. 4.
- Warszyńska J., Jackowski A. 1979; Podstawy geografii turystyki. PWN, Warszawa.
- Wawrzyniak S. 1975; Rozwój turystycznej bazy noclegowej w Polsce. [W:] Problemy turystyki zagranicznej. Kraków.
- Wawrzyniak S. 1977; Zmiany w strukturze przestrzennej turystycznej bazy noclegowej w Polsce w latach 1960–1970. Instytut Turystyki, Warszawa.

SUMMARY

The paper presents spatial and structural variability of the open-to-the-public accommodation in Poland. Together with transport, feeding and accompanying basis, it forms the so-called tourist substantial base. Among the four mentioned elements, the accommodation predominates and its magnitude is generally considered for a main index of receipt capacity in a given area (settlement, wandering trail) and therefore — of a number of tourists that are to be attended.

According to data of the Main Statistical Office, the accommodation base for tourist needs included in 1989 as much as 828.2 thousand places: 350.5 thousand (42.3%) open-to-the-public and 477.7 thousand (57.7%) of the others. The latter include the places which are accessible to definite users only. The paper presents analysis of the first group of a tourist base, including all hotels, motels, pensions, hostels, campings, guest rooms, tourist huts and so on, that are open-to-the-public permanently or during a definite lodging time.

The accommodation base open-to-the-public is illustrated at the Fig. 1 and its subdivision (according to a classification of the Main Statistical Office) into individual object

is presented in the Table 1. Tourist objects open to the public are located distinctly irregularly in the country. Most accommodation places occur in Suwałki, Nowy Sącz, Poznań, Gdańsk, Olsztyn and Warsaw districts. They comprise in total 35.1% of all the places. A poor accommodation base (less than 2 thousand places) is characteristic for Ciechanów, Ostrołęka, Biała Podlaska, Sieradz, Łomża, Siedlce, Włocławek and Skierniewice districts. All the latter have in total 3.5% of all the accommodation places only.

The most frequently applied index of the „accommodation potential” is a ratio of the accommodation places against a number of permanent inhabitants or against the area. These data are enclosed in the Table 2. The Fig. 2 presents a varying number of accommodation places per a thousand of permanent inhabitants whereas the Fig. 3 indicates density of accommodation base per square kilometre of a district.

There is also a considerable structural diversity of the accommodation base in individual districts which is illustrated in the Fig. 4. A structural typogram against administrative units enabled, due to suggestiveness and compactness of the image, a comparison of similarities and differences in structure of accommodation base and consequently — made subdivision into 11 types of districts possible.

